

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1101

מסכת שבת קי"ד - ק"כ ♦ כלאים ד', א' - ד', ו'

בס"ד, ו' תמוז תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ השלמת סעודת ליל שבת ויום טוב
- ♦ סעודת המילואים
- ♦ תולדותינו של לוח זמני היום
- ♦ הקדמת קבלת שבת מפני הספק

- ♦ גניזה בעיתות הדחק
- ♦ מנהג יהודי מרוקו - הלווייה באסרו חג
- ♦ הגניזה שהתגלתה על ידי הנכרים
- ♦ קבורת אפר הספרים בקבר תלמיד חכם

♦ נ הפוכה - היכן וכיצד

דף קטו/א כל כתבי הקדש... טעונים גניזה

גניזה בעיתות הדחק

צירוף מקרים דואב אילץ את הגאון בעל שבות יעקב זצ"ל להכריע בשאלה כבדת-משקל שהונחה על שולחנו בהתגררו בעיר מיץ.

תחילה נפנה לסוגייתנו. משנתנו וגמרתנו מרכיבות את אחת הסוגיות בהן מבואר חומר חובת הזהירות בקדושת כתבי הקודש.

ההלכה הקובעת כי יש לנהוג כבוד בכתבי הקודש, יסודה בפסוק (דברים יב/ד): "לא תעשון כן לה' אלוכם", אשר ממנו למדים, כי המאבד כתב של שם משמותיו של הקב"ה לוקה (מכות כב/א; רמב"ם הלכות יסודי התורה, פרק ו', הלכה א'). יתר כתבי הקודש שאין בהם את שמותיו של הקב"ה, וכן דברי תורה, היינו, פירושי התורה, "אסור לשרוף או לאבד ביד, והמאבד ביד לוקה מכת מרדות" (רמב"ם, שם, הלכה ח'). בסוגייתנו מבואר, כי לא זו בלבד שאסור לאבדם בידיים, אלא אף מוטל על האדם לדאוג כי כתבי קודש לא יבואו לידי בזיון.

חובת הגניזה מצויינת גם היא במשנתנו, בה מבואר, כי בשבת יש לטרוח ולהציל כתבי קודש מן הדלקה, והמשנה מוסיפה ואומרת, כי "כל כתבי הקודש טעונים גניזה", גם אלו שאסור להצילם בשבת מפני הדליקה, מפני שהם אסורים בטלטול [עיין בגמרא, לדעת רב הונא ולדעת רב חסדא].

מנהג יהודי מרוקו - הלווייה באסרו חג: לגבי האיסור לאבד בידיים כתבי קודש שאין בהם משמותיו של הקב"ה, נחלקו הדעות אם הוא מן התורה (מגן אברהם, או"ח סימן קנ"ד, ס"ק כ"ט) או מדרבנן (עיין שו"ת אחיעזר, ח, אות ג), אך הכל מסכימים, כי הדבר אסור בכל תוקף. אכן, כבוד רב נהגו מאז ומעולם בכתבי קודש שבלו. במרוקו ערכו באסרו חג של שבועות הלווייה ברוב עם לכתבי הקודש שבלו, והיו מפיטים ושרים "והיא זכות לישראל בצאת חג מתן-תורה, שכשם שאנו חסים על שמותיו הקדושים, ומתנהגים בהם בכבוד רב, כן יחוס ה' על עמו" (נתיבות המערב, עמוד 111). גניזות רבות שנערמו במהלך השנים, היוו לאחר מכן מקור בלתי אכזב לכתבי קודש נדירים. המפורסמת שבגניזות היא גניזת קהיר, בקומה העליונה של בית הכנסת היהודי בפוסטאט. האקלים היבש השורר במצרים תרם לשימור החומר, ומאז נחשפה, לפני כמאה ועשר שנים, נמצאו בה כמאתים אלף דפים.

הגניזה שהתגלתה על ידי הנכרים: בעיר מגוריו של בעל שבות יעקב נהגו לגנוז את כתבי הקודש שבלו בעליות הגג שבבתי הכנסת. עם השנים תפחו הכמויות, העליות נסתמו, וגבאי הקהילה איפסנו את הגניזה בחביות ענק וטמנון בבית הקברות. שכניהם הנכרים גילו את המטמון, והשתמשו בניירות לשימושים שיש בהם בזיון מחריד לכתבי הקודש. מאחר שהפתרון היחיד שעמד על הפרק היה שריפת הגניזה, כדי למנוע את נפילתה בידי מחלליה, הכריע בעל שבות יעקב, כי במקרה זה כבודם של ספרי הקודש מחייב את שריפתם!

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

הדף היומי הוא דבק

המכתב הבא נשלח מברזיל. בשיחה עם כותב המכתב הוא התבקש להזדהות כ"אברך חסידי". מכתב זה נטמן עד כה בארכיון, מפני שתפקידו לשמש כדרבן וכרז בעיצומו של הטיפוס במעלה התלול של מסכת גדולה וארוכה כמסכת שבת.

אין ספק, הידע הנצבר - רב. המושגים הנלמדים על ידי הלומדים - חשובים לאין ערוך. הסיפוק הרוחני - מי ידמה לו. ובכל זאת, קצת חיזוק לא מזיק.

לכבוד מאורות הדף היומי.

אני מתגורר בברזיל.

הזדמן לי להכיר יהודי כבן שישים, תלמיד חכם, גם אמיד, הקובע עיתים לתורה באופן רציף. בכל רגע פנוי הוא שוהה בבית המדרש ולומד, וגם האנשים המבקשים אחריו כדי להתרימו לצרכי צדקה שונים, פונים לבית המדרש בו הוא שוהה ומבקשים את עזרתו.

לב רחב לו. לא זו בלבד שהוא מסייע להם בממון, הוא גם משתדל לדאוג להם לסעודה הגונה, ובערוב היום, לא פעם הוא מלין בביתו משולחים, כדי שינוחו מעמל יומם המפרך.

צעילוי נשמת

ר' משה ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע ט' בתמוז ולעילוי נשמת מרת **צילה** ע"ה בת ר' יוסף ז"ל נלב"ע כ"ב בסיון תשל"ג לע"נ הרה"ח ר' **יהודה פרנקל** ז"ל ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ז בתמוז תשנ"ה **תנצב"ה**
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יצחק אריה קוזול** ז"ל ב"ר דב הכהן ז"ל נלב"ע כ"ד תמוז תשס"א ולע"נ האשה החשובה מרת **מלכה קוזול** ע"ה ב"ר משה ז"ל נלב"ע ח' בתמוז תשמ"ג **תנצב"ה**
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר מילר** ז"ל ב"ר פנחס ז"ל נלב"ע ט' בתמוז תשמ"ה **תנצב"ה**
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

קבורת אפר הספרים בקבר תלמיד חכם: עם זאת, הוא הדגיש והגביל את העוסקים בנושא, לעשות זאת בצורה מכובדת, בצנעא, מעט מעט, בתוך כלי חרס, ויצניעו את האפר עד שתערך הלווייתו של תלמיד חכם, או אז יטמנו את האפר בקברו. לדעתו, במקרה זה, כבודם של ספרי הקודש תובע את שריפתם, כדי למנוע מהם בזיון [עיי"ש ראייתו לכך]. הוא מדגיש בפסקו, כי אינו כולל ספרי תורה בהוראתו, והללו שמעטים הם, יש לדאוג בכל דרך להבאתם לגניזה בכבוד הראוי. ברם, פוסקים רבים חולקים עליו וסוברים, כי גם במקרה זה תקף איסור איבוד כתבי הקודש בידיים, ואין בחילול כבוד ספרי הקודש על ידי אחרים כדי להתיר את שריפתם (שו"ת נכסות יחזקאל סימן ל"ז; שו"ת שואל ומשיב, מהד"ג ח"ב ט"ו; הגהות חת"ס לאו"ח סימן קנ"ד; כף החיים שם, ס"ק ל"ז).

ספרים מודפסים: באחדים מספרי האחרונים קיים דיון אם יש להבדיל בין ספרים שנכתבו ביד והכתוב כיוון לכתוב ספר קודש, לבין ספרים שהודפסו במכונה, שאינה מכוונת מאומה. אך דעה זו אינה מקובלת על הפוסקים הכותבים, כי אף ספרי קודש שהודפסו על ידי נכרים, קדושים המה (עיין שו"ת ציץ אליעזר, ח"ג, סימן א; שו"ת מנח"י ח"א סימן י"ז; וח"ח סימן י"ב).

ראוי לציין את דברי הפוסקים, כי יש להזהר מהדפסת דברי תורה באופן שאינו בולט, כגון, בשילוב עם דברי חול, מפני שהדבר עלול להכשיל אנשים שאינם מודעים לכך שבידיהם דברי תורה, ויבזום או אפילו יאבדום (עיין בספר גזי הקודש פ"ט ופרק י"ד בפרטי הלכות אלו).

דף קט"ו/ב - קט"ז/ב עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה לומר שאין זה מקומה

נ הפוכה - היכן וכיצד

"תנו רבנן, ויהי בנסע הארן ויאמר משה, פרשה זו עשה לה הקדוש ברוך הוא סימניות מלמעלה ולמטה, לומר שאין זה מקומה. רבי אומר, לא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו". שני פסוקים בתורה, המכילים שמונים וחמש אותיות, מוקפים בסימנים, אם כדי לסמן שאין זה מקומם הטבעי, ואם כדי לסמן את ייחודיותם, שהם מהווים פרשה בפני עצמה. הפסוקים הם (במדבר פרק י/לה-לו): "וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה' וַיִּפְצוּ אֹיְבָיִךְ וַיִּנְסוּ מִשְׁנָאֶיךָ מִפְּנֵיךָ. וַבְּנַחֲהָ יֹאמֶר שׁוּבָה ה' רַבְבוֹת אֱלֹפִי יִשְׂרָאֵל".

דעות ושיטות רבות קיימות בדבר הסימניות, צורתן ומיקומן, כאשר הלכה וקבלה משתלבות יחד לאור התייחסותו של הזהר הקדוש לנושא. על כך ועוד, במאמר שלפנינו.

לדעת מהרש"ל (שו"ת, סימן ע"ג, ובקצרה בחכמת שלמה כאן), אין כוונת הברייתא שבתחילת פרשה זו ובסופה יש סימנים מיוחדים, אלא כוונתה היא לומר, שפסוקים אלו מיוחדים. מהרש"ל מסתייע בכך, שבפוסקים הראשונים לא הוזכר כלל כיצד לעשות סימניות אלו. ברם, הוא מוסיף ומביא, כי רבינו בחיי והראשונים, סוברים, כי כוונת הברייתא היא לסימנים נדירים שנועדו ליחד פרשה זו שבתורה, ומקורם בדברי הזהר הקדוש, וכך נקטו הפוסקים להלכה, כלהלן.

יש שהבינו, כי יש לסמן נקודות בודדות מעל הפסוקים, או לפנייהם ואחריהם (שו"ת מהר"ם לובלין סימן ע"ה על פי הספרי והרלב"ג). במדרשים קדומים (עיין מהר"ם לובלין שם ותו"ש בהעלותך, פ"י) ובפוסקים, ועוד קודם לכן, בזהר הקדוש (בהעלותך), מוכח, כי הסימניות הללו בצורת האות "נון".

איזו "נון", איה למקמה? שתי עשרה צורות שונות מנה המהרש"ל (שם), תוך כדי חיפוש בספרי תורה שונים, ותוך כדי הדברים הוא מצוין, איזו שיטה מקובלת עליו. שלש שיטות עיקריות קיימות בנושא.

א. יש לכתוב שתי אותיות "נון" נוספות, אחת מעל האות "נון" שבמילה "בנסע", וזולתה מעל האות "נון" שבמילה "ובנחה". שיטה זו אומצה על ידי המהרש"ל עם שהוא מודה כי אינה הולמת את משמעות דברי הזהר. מהר"ם מלובלין אמר על שיטה זו, כי אין לה כל מקום, ויש למחוק את

ספרי התורה הללו ולתקנם. **ב.** השיטה הנוספת מתייחסת לאותיות "נון" שבתורה, במילים "בנסע" ו"ובנחה". לפי שיטה זו יש לכתוב את האות "נון" כשהיא הפוכה על ראשה,

ופתחה לימין. שיטה זו נפוצה בעבר ולדברי מהרש"ל, מהר"ם ופוסקים נוספים, היא נתמכת בדברי הזהר. **ג.** השיטה השלישית אינה משנה מאומה בגוף הפרשה, ואינה תולה אותיות "נון" אחת על גבי השנייה. לפי שיטה זו יש לכתוב שתי אותיות "נון" מהופכות, אחת

ברוח שלפני הפרשה ואחת לאחריה. שיטה זו נשללה על ידי מהרש"ל, אשר כתב כי ספר תורה שכזה פסול לחלוטין, מפני שיש בו אות מיותרת, אך למעשה היא הנוהגת בכל ספרי התורה [כפי שניתן לראות גם בחומשים]. בעל משנת אברהם, מן הפוסקים המובהקים בהלכות סת"ם, מביא בספרו (שער התמונה, סימן כ"ד, עמוד 145) כי זו היא דעת גדולי הראשונים והאחרונים אשר נקטו כשיטה זו ונהגו כמותה להלכה, וכן כתב בעל ערוך השולחן (י"ד, סימן ע"ה, סעיף כ"א, וע"ש באיזה מרחק לכתב, שיטתו הפרשית כדין).

ראוי לציין, כי בעל נודע ביהודה (שו"ת, סימן ע"ד) מגיב על דברי מהרש"ל, כי אף אם הצדק כדבריו ששיטה זו אינה נכונה, עדיין אינה פוסלת את ספר התורה, שכן, אותיות ה"נון" הללו אינן כתובות

יום אחד הוא סיפר לי, דע לך, כי בזכות המשולחים אני לומד את הדף היומי. המשפט הבלתי ברור שיצא מפיו, גרם לי לשבת לידו ולשמוע מפיו דברים שלבסוף גם חיברו אותי אל הדף היומי. הסכיתו ושמועו.

המשולחים בברזיל עובדים קשה מאד. הגבירים אינם מתגוררים באזור אחד, ויש לטרוח ולנסוע ממקום למקום כדי לאתרם. בסוף יום שכזה המשולח מותש לחלוטין, ולא פלא. יהודי תלמיד חכם זה הבחין, כי רק היהודים אשר קבעו את נפשם עם הדף היומי, מסוגלים לפתוח גמרא בסוף יום עבודה מתיש וללמוד את הדף היומי. האחרים, אינם מסוגלים. אין זו גוזמה. הראש כואב ממאמץ ומחום, הרגליים דואבות, על ההרגשה אין צורך להרחיב את הדיבור, והמיטה המרווחת היא המפלט היחידי לפני היום החדש העומד להתרגש עליהם.

ובכל זאת, לומדי הדף היומי אינם מוותרים, או יותר נכון, אינם מסוגלים לוותר. עם כל הקשיים, הם פותחים את הגמרא, פוערים את עיניהם הלאות, מתחברים אל הגמרא ואגלי טל של חיים מורעפים עליהם ומרוויים את נשמתם.

**"באוטובוס,
בדרך לעבודה.
תענוג!"**

**גם ר' יעקב, עו"ד
מבית שמש לא מוכן
לוותר על זה.**

**2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.**

**כולם מצטרפים
מה איתך?**

**לקבלת ספרון חודשי ראשון חינוך
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764**

מני אז החליט אותו יהודי כי גם הוא יקבע ללמוד את הדף היומי לא משנה מה יהיה. הדף היומי הוא דבק, כדאי להתחבר אליו.

גם אני, מסיים כותב המכתב המרגש, הצטרפתי בזכותו לדף היומי.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ס"ק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף קט"א/כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה

למה הפכו את ה"נון"?

תפילת "אשרי יושבי ביתך" שגורה על לשוננו, והכל יודעים, כי כל פסוק באשרי מתחיל באות אחרת של האלף בית, לבד מן האות "נון" אשר מקומה נפקד.

בגמרתנו נאמר, כי פרשת "ויהי בנסוע הארון" (במדבר י/לה) נכתבה במקומה כדי להפסיק בין הפורענויות.

במסכת ברכות נאמר: "מפני מה לא נאמר נו"ן באשרי, מפני שיש בה מפתח של שונאי ישראל דכתיב "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל".

שלמות

הגמרא המושלמת המחברת את הש"ס על לומדיה לראשונה: מוצר מוקד מפורסם נותן השק ללימוד

להזמנות: 02-804-3333

בתוך תיבה מתיבות ספר התורה, ואין הן פוסלות אותו. אף לאחר שבמהלך הדורות הוכרע כשיטה זו, עדיין נחלקו הדעות באיזה אופן יש להפוך את ה"נון". יש אומרים, כי כותבים "נון" הפוכה לחלוטין [כ"נון] המופיע בצילום של [בנסוע]. אחרים אומרים, כי ראשה של ה"נון" נותר למעלה, אך הופכים את פניה לאחור [כ"נון המופיע בצילום של "רבבות"]. למעשה נהוג כיום לכתוב את ה"נון" כשהיא הפוכה מימין לשמאל בלבד. עם זאת, ברוב החומשים נדפסה האות "נון" הפוכה לחלוטין, מפני נוחות המדפיסים אשר נלאו מליצוק אות חדשה לצורך שימוש בשתי אותיות בלבד.

דף קי"ב/ב"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת **השלמת סעודת ליל שבת ויום טוב**

בגמרתנו מבואר כי חיוב אכילת שלש סעודות בשבת, נלמד מן הפסוק שאמר משה רבנו ע"ה לבני ישראל שיאכלו את המן בשבת, ובפסוק זה מוזכרת המלה היום שלש פעמים (שמות, טז/כה): "אכלוהו היום כי שבת ה' היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה".

חיוב אכילת ג' סעודות בשבת מן התורה או מדרבנן: בעל ערוך השולחן (או"ח סי' רצ"א) כותב, כי "דברים גדולים ונוראים תלויים בג' סעודות אל", וכאן המקום לברר, אם חיוב זה הוא מן התורה או מדרבנן. לדעת בעל יראים (סימן צ"ב), אכילת ג' סעודות בשבת היא מצווה גמורה מן התורה (וכן דעת הלבוש סימן רצ"א סעיף א'), אולם האחרונים הכריעו כשיטת מהרי"ל (ש"ת, סימן צ"ד, אות ב'), כי דרשת חכמים אסמכתא היא [על "אסמכתא" ראה בהרחבה "מאורות הדף היומי" מסכת ברכות מא/ב] וחיוב זה הוא מדרבנן (עיין אליה רבה ופרי מגדים שם, וכ"כ המשנה ברורה, שם, ס"ק א'). ערוך השולחן (שם) כותב, כי אם אינו חיוב מן התורה ממש, וודאי מתקנת משה רבנו עליו השלום הוא.

ומה לגבי אכילת שלש סעודות ביום טוב? גמרתנו מתמקדת בשבת קודש, ואילו בשולחן ערוך נפסק בפשטות, כי ביום טוב "לא נהגו לעשות בו סעודה שלישית". ברם, מחלוקת ראשונים היא, שכתב הטור (או"ח, סימן תקכ"ט): "ויש אומרים שצריך לעשות בו ג' סעודות וכן כתב הרמב"ם, ואדוני אבי הרא"ש ז"ל לא נהג כן". אף על פי שגם חיוב אכילת סעודות ביום טוב נובע מן החיוב לענג את יום טוב ולכבדו כשבת, טעמו של הרא"ש הוא כי רק בשבת יש לאכול שלש סעודות, מפני שחיוב נלמד, או הוסמך, לפסוק בו מוזכר "היום" שלש פעמים (עיין פרישה, סימן תקס"ט, ס"ק ג', ועיין משנה ברורה, שם ס"ק י"ג).

ג' סעודות; מתי? עתה שומה עלינו לברר, אם חיוב שלש סעודות בשבת מתפלג; סעודה בלילה ושתי סעודות ביום, או שמא חובה כללית היא לאכול שלש סעודות בשבת. ובכן אפשר לבדוק שאלה זו על ידי שנברר מה דינו של אדם שלא אכל סעודה בליל שבת. הראשונים פוסקים כי חיובו באכילת שלש סעודות לא פגו; ועליו לאכול שלש סעודות ביום השבת (עיין רא"ש פסחים, פרק י, סימן ה'; שהוכיח כן מהגמרא שם. קא/א), וכן פוסק הרמ"א (שולחן ערוך, או"ח, סימן רצ"א, סעיף א').

סעודת המילואים: לכאורה עלינו להסיק מכך, כי הפסוק המלמדנו על אכילת שלש סעודות השבת, אינו מבדיל בין היום לבין הלילה, וכל האוכל שלש סעודות במהלך השבת מקיים דין זה. מאידך, שולחן ערוך (שם, סעיף ב') פוסק על פי בעלי התוספות בסוגייתנו (ק"ח/א, ד"ה במנחה), כי "זמן הסעודה השלישית הוא משיגיע זמן המנחה... ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצוות סעודה שלישית". משני פסקים אלו, הסותרים לכאורה זה את זה, נמצאנו למדים, כי עיקר התקנה היא לאכול כל סעודה בזמנה הראוי לה, אך בדיעבד, אפשר להשלים סעודה זו בזמן אחר במהלך השבת, ובלשון הפוסקים סעודה זו מכונה "סעודת המילואים". על טיבה של סעודת השלמה זו אפשר לעמוד על ידי הוראת חלק מן הפוסקים, כי השוכח לומר "רצה" בברכת המזון לאחר סעודה זו, אינו חוזר ומברך (עיין שערי תשובה שם ס"ק ג', ומשנה ברורה ס"ק ו'). אם נמשיך לטוות את קו המחשבה בו החלנו, נקבע, כי ביום טוב אי אפשר להשלים ביום את סעודת הלילה. שכן, ביום טוב הסעודות אינן אלא מפני עונג יום טוב, ואין להן כל מקור אחר. האפשר, אם כן, לענג את ליל יום טוב על ידי אכילה ביום?

כך אכן נוטה דעתו של בעל ערוך השולחן (סימן תקכ"ט, סעיף ג', בהערה), ועוד קודם לכן דעת התשב"ץ, לפי ביאורים שונים (עיין מגן אברהם סימן קפ"ח ס"ק ט"ו במג"א, לפי ביאור לבושי שרד שם), והוא תמה על מגן אברהם הסובר (סימן תקס"ט ס"ק ב', וכן פסק משנה ברורה, שם), כי מי שלא אכל סעודת ליל יום טוב, ישלימנה ביום ויאכל שתי סעודות. מגן אברהם אינו מתעלם מן העובדה כי טעם אכילת סעודות יום טוב הוא כדי לענג את החג, אך הואיל ונקבע כי מפני כבוד החג ומצוות השמחה והעונג יש לקבוע בו ב' סעודות לכבוד היום, הרי זה "כבוד יום טוב" בעצם העובדה שקובעים בו שתי סעודות.

דף ק"ח/ב יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא **תולדותיו של לוח זמני היום**

לפנים בישראל, בטרם המצאת השעון, כיוונו הכל את זמניהם לפי גרמי השמים, זמני הנץ החמה, שקיעת החמה וצאת הכוכבים נקבעו על פי הראיה. עם המצאת השעון, ניתנה אפשרות לכוון ולפרסם כי ביום פלוני השקיעה תהא בשעה מסויימת.

חלוץ לוחות השנה הוא ד"ר קאהן, יהודי שחי בגרמניה לפני כמאה ושישים שנה, אשר לא הוציא מאום מתחת ידו בטרם התכתב ענפות עם גדולי ישראל בתקופתו, כדי לקבוע את העקרונות שעל פיהם יש לשרטט את לוח זמני היום. רעיונו אומץ בהצלחה, עד שבכל בית תלוי כיום לוח שנה מפורט, על כל זמני היום. לבטים וספקות רבים נכרכו בהנפקת לוחות זמני היום. גדולי ישראל נדרשו להכריע בנידונים שונים, אחד מהם הוכרע על פי ביאורם של הראשונים בסוגייתנו, כלהלן.

הנץ הנראה: בעבר עסקנו בהרחבה בנידון אם יש לקבוע את הנץ החמה לפי "הנץ הנראה" [ראה סנהדרין, דף מב/א]. כלומר, הנץ החמה הוא הזמן בו השמש עולה מעל האופק. ברם, פעמים שממקום מסויים אין רואים את הנץ החמה, שכן, פיסגת הר גבוהה מסתירה את הנץ החמה. הנידון הוא כיצד לקבוע את זמני הזריחה והשקיעה של מקומות אלו. האם לפי האופק המישורי, לאמר, להתעלם מן ההרים, או שמא יש להתחשב בהרים אלו בקביעת זמני השקיעה והזריחה.

ומכאן להוכחה. מיושבי ציפורי היה רבי יוסי (סנהדרין לב/ב), וגמרתנו מביאה כי הוא הכריז: "יהי חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בציפורי". רש"י מסביר, כי טבריה יושבת העמק, וציפורי בנוייה על ההר. השמש נעלמה, איפוא, מעיני בני טבריה, זמן-מה לפני שנעלמה מעיני בני ציפורי יושבי ההר. רבי יוסי ביקש לקבל שבת מוקדם כבני טבריה, ולהפרד מן השבת מאוחר, כבני ציפורי. לכאורה, יש בהכרזתו של רבי יוסי הוכחה לכך, שזמני שקיעת החמה וזריחתה נקבעים בכל מקום לפי המציאות שבה השמש נראית, אם לא כן, מדוע לא היו בני טבריה שווים בזמניהם לבני ציפורי, הרי בני מקום אחד הם, שטבריה וציפורי סמוכים היו זה לזה (עיין רעק"א בגליון הש"ס).

הקדמת קבלת שבת מפני הספק: ברם, רוב הראשונים (עיין רש"י שכתב: "סבורין שחשיכה"; רב ניסים גאון שכתב "הרי עשה סייג לעצמו"; המאירי: "דבטבריה נראה להם כמוקדם, ומקדמים", ועוד), מבארים, כי אנשי טבריה הקדימו לקבל את השבת מפני חוסר וודאות. לאמר, מאחר שהם התגוררו בעמק והשמש הוסתרה מעיניהם, נעלם מהם מידע חיוני מתי באמת השמש שוקעת, לפיכך הם החמירו וקיבלו על עצמם את השבת מוקדם, כדי להמנע מן הספק.

לעומת זאת, מדברי ר"י מגאש עולה להיפך. הוא מסביר כי רבי יוסי התאוה לקבל את השבת בטבריה, ללכת לציפורי בעיצומה של השבת, ולסיים שם את השבת. משמע, כי קבלת השבת של בני טבריה היתה מחובת המציאות ולא חומרא בעלמא, שאם כן, יכול היה לשבות בציפורי ולקבל את השבת מוקדם יותר... נידון זה נוגע הלכה למעשה בירושלים עיר הקודש, אם לחשב את שעת השקיעה כפי שנראית השקיעה מן העיר, או לפי השקיעה הנראית מהרי הקסטל במערבה של ירושלים. בספר "נברשת" כתב, כי "דבר ברור אצל יושבי ירושלים, שמחשבים את זמן השקיעה לא כמו שהוא במציאות פה, אלא מוסיפים עוד שבע דקות לאחר את זמנה... בשביל הכיסוי של ההרים במערב". אולם, יש

כלומר, מאחר שפסוק העוסק בפורענות עם ישראל, מתחיל באות "נון", דוד המלך לא הכליל אות זו באשרי, ובאות "סמך" הבאה אחריה הוא כתב "סומך ה' לכל הנופלים" כדי לרמוז שלמרות הכל עם ישראל קום יקום.

זו היא הסיבה לכך, אומר המהרש"א (שבת שם), שאותיות ה"נון" שסביבות פרשה זו כתובות בספר התורה כשהן הפוכות. מאחר שהאות "נון" מרמזת על פורענות ועל נפילה, היא הושמה במהופך, כדי לרמוז שהנפילה תתהפך לטובה.

סומך ה' לכל הנופלים...

לעילוי נשמת
אבינו הר"ר **יעקב פסמנטירר** ז"ל
ב"ר יוסף הלוי ז"ל נלב"ע ז' בתמוז תשכ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת
מרת **ציפורה פייגא רפאלי** ע"ה
ב"ר סיני ז"ל נלב"ע ו' בתמוז תש"ן
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

אפיקום

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: 3764